

شناسایی و تبیین جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان در فضای سایبر (مورد مطالعه: زنان ۲۰-۴۵ ساله شهر تهران)

بهاره همت‌پور*

رضا علی محسنی**، امیرمسعود مظاهری***

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان در فضای سایبر در میان زنان ۲۰ تا ۴۵ ساله شهر تهران، با استفاده از روش پیمایش انجام شده است. در بخش چارچوب نظری از نظریه‌های صاحب نظرانی هم چون هیرشی، مرتن، باندورا، پیترسون و دنسلی استفاده شده است. بر اساس فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۸۶ نفر محاسبه که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب و مطالعه شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ی ترکیبی محقق ساخته و گویه‌ها استاندارد بوده که پس از تایید اعتبار سازه‌ای و صوری آنها توسط صاحب‌نظران، پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰.۷۹) محاسبه و استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان دهنده‌ی آن است که مشارکت اجتماعی زنان و دلبستگی خانوادگی خشونت علیه زنان در فضای سایبر را کاهش می‌دهد و با افزایش اعتیاد آنلاین، خشونت افزایش می‌یابد و هم‌نوازی در گروه‌های سایبری در صورت اعتیاد آنلاین در خشونت علیه زنان تاثیرگذار است. نتایج تحلیل رگرسیون نیز بیانگر آن است متغیر مشارکت اجتماعی بیش از دیگر متغیرها بر خشونت علیه زنان تاثیر دارد.

* دانشجوی دکتری تخصصی جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی
bahare.hemmatpour@gmail.com

** دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی (نویسنده مسئول)
mohseni.net14@gmail.com

*** دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی،
a.amirmazaheri@gmail.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۶/۸، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۹/۲۰

کلیده‌واژه‌ها: خشونت علیه زنان، فضای سایبر، مشارکت، اعتیاد آنلاین، دلبستگی.

۱. مقدمه و بیان مسئله

خشونت علیه زنان، از آسیب‌های مهم اجتماعی است که با وجود پیشرفت‌های فرهنگی و فکری، در بیشتر کشورها، حتی کشورهای توسعه یافته و در تمامی گروه‌های اجتماعی و طبقاتی دیده می‌شود (یزدخواستی و شیری، ۱۳۸۷). خشونت را افراد در محیط‌های متنوعی تجربه می‌کنند، به گونه‌ای که هم در محیط‌های آموزشی (یازرگان و همکاران، ۱۳۸۲؛ ویل، ۲۰۰۴) و هم در محیط خانواده (چلبی، ۱۳۸۱؛ جوادیان، ۱۳۸۱) به کرات دیده شده است. همچنین فراوانی این آسیب در بین زنان بسی بیشتر از مردان است (مارابی، ۱۳۸۴؛ دهقانی، ۱۳۸۱؛ امیدبخش و بختیاری، ۱۳۸۱). بر پایه گزارش سازمان ملل، از هر چهار زن یک نفر در معرض آسیب خشونت قرار دارد (اشمیت و نایس، ۲۰۰۲؛ اسکوبی و مک گوری، ۱۹۹۹). با افزایش دسترسی افراد به فضای سایبری، خشونت نه تنها در جهان واقعی بلکه در جهان مجازی نیز افزایش یافته و در مقابل از دامنه روابط در جهان واقعی کاسته می‌شود (حسین‌زاده و دیگران، ۱۳۹۱). این ارتباطات و تعاملات در فضای اینترنتی بر همه‌ی اقشار از جمله زنان تاثیر داشته است. در گزارش ۲۰۱۳ با عنوان «زنان و وب» (Women and the web) تخمین زده شد که حدود ۴۵۰ میلیون زن در سال‌های اخیر دسترسی به اینترنت پیدا کرده‌اند (گزارش سازمان ملل در مورد خشونت سایبری - جنسیت (2013, Cyber-Vioence-gender report) درباره‌ی ورود زنان در فضای سایبر دو دیدگاه وجود دارد؛ دیدگاه نخست نشان می‌دهد که زنان از فضای سایبر سود می‌برند و تکنولوژی زنان را قدرتمند می‌کند (پیرس، ۲۰۱۳). دیدگاه دوم معتقد است که این تکنولوژی منجر به سوءاستفاده از زنان شده است؛ در واقع زنان دچار آسیب اجتماعی و احساسی در استفاده از تکنولوژی می‌شوند (همان، ۲۰۱۳). همچنین با ورود زنان به فضای سایبری اصطلاحی به نام «سایبرفمینیسم» (feminism Cyber) شکل گرفته که حاکی از آن است که ذهنیت زنانه می‌تواند منطق فناوری را دگرگون کرده و خسارات ناشی از آن را کم کند، آنها معتقد بودند باید از فضای سایبری برای همه‌گیر کردن گفتگو در مورد اموری مانند هویت، جنسیت و قدرت استفاده شود (شاه قاسمی، ۱۳۸۵) علاوه بر شکل‌گیری ذهنیت زنانه در فضای سایبری، آسیب‌ها و خشونت‌هایی علیه زنان شکل گرفته شده است.

در گزارش کمیسیون «براد باند» (Broadband) «، حدود یک سوم زنان به صورت آنلاین در معرض برخی از اشکال خشونت سایبری هستند، مطابق این گزارش، برخی اشکال رایج خشونت سایبری علیه زنان و دختران عبارت‌اند از: اذیت و آزار آنلاین، شرم‌نامه‌سازی عمومی، طراحی صدمه جسمانی، تهاجم جنسی، قتل و ترغیب به خودکشی» (Driven to suicide) (Cyber-Violence-gender report, ۲۰۱۳). دانشگاه مریلند آمریکا نیز در پژوهشی دانشگاهی در سال (۲۰۱۴) عنوان کرد که کاربران زن به طور متوسط ۲۵ برابر بیشتر از کاربران مرد با پیغام‌های تهدیدگر، فحاشی، پیغام‌هایی با کلمات رکیک و جنسیت‌زده و خشونت کلامی مواجه می‌شوند و قربانیان این آزار نیز بیشتر در زنان بین ۱۸ تا ۳۰ ساله بوده‌اند و در بسیاری از کشورها، زنان به دلیل ترس از عواقب اجتماعی، مایل به گزارش‌دهی ارتکاب خشونت سایبری علیه خود نیستند (رقم سیاه جرم) (Cyber-2013, Violence-gender report) در ایران نیز آمار و اطلاعات دقیق و زیادی در دست نیست، زیرا زنان به علت ترس از آبرو و حیثیت درباره این تجربه ناخوشایند حرف نمی‌زنند و فضا را هم برای مردانی که دست به اینگونه رفتارها می‌زنند، امن تر کرده‌اند.

بنابراین خشونت نه تنها در در جهان واقعی بلکه در جهان مجازی نیز در حال شکل‌گیری است، در حال حاضر خشونت در فضای سایبری علیه زنان و دختران به موضوعی مهم تبدیل شده است که میلیون‌ها نفر از زنان و دختران در سراسر جهان به دلیل نوع «جنسیت» خود در معرض خشونت عمدی در فضای سایبر قرار دارند. خشونت علیه زنان و دختران (VAWG) (Violence against women and girls) هیچ مرز، نژاد و فرهنگ خاصی را شامل نمی‌شود. در حال حاضر این آسیب به عنوان مشکل جهانی با پیامدهای جدی برای جوامع در سراسر جهان مواجه است (همان، ۲۰۱۳) از این رو، هدف از پژوهش حاضر، شناسایی و تبیین جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان در فضای سایبر است.

۲. اهمیت موضوع و ضرورت پژوهش

تا کنون پژوهش‌های متعددی درباره خشونت علیه زنان انجام شده است که وجه مشترک اکثریت قریب اتفاق آنها تبیین رفتار «فاعلان خشونت» است (حیدری چروده، ۱۳۸۹). در ایران نیز بررسی گسترده‌تری که در ۲۸ مرکز استان صورت گرفته است، نشان داد در ۶۶ درصد خانواده‌های بررسی شده، زنان دست کم یک بار از ابتدای زندگی مشترک خشونت را تجربه کرده‌اند (مرکز مشارکت زنان و معاونت اجتماعی وزرات کشور، ۱۳۹۰).

پیامدهای اجتماعی و روانی خشونت علیه زنان و کودکان بسیار سهمگین است. نتایج پژوهش‌ها نشان داده است که خشونت مبتنی بر جنسیت عامل اختلالات چندگانه جسمی، روحی، روانی و تولید مثلی است که زنان را تحت تاثیر قرار می‌دهد (Lane, 2016). پژوهش حاضر بر خلاف گرایش غالب در پژوهش‌ها خشونت علیه زنان، که به صورت کلاسیک به محیط‌های خاصی مانند خانواده، محیط آموزشی و یا محیط کار محدود می‌شوند، به فضای سایبری پرداخته شده است زیرا امروزه با گسترش فناوری‌ها و وسایل ارتباط جمعی نوین و در پی آن گسترش اینترنت و به خصوص صفحات اجتماعی از قبیل؛ تلگرام، اینستاگرام، زندگی و روابط اجتماعی اقشار مختلف جامعه و در صدر آن «زنان» دستخوش تغییر شده است. بسیاری از ویژگی‌های این تکنولوژی، شامل هزینه کم و راحتی استفاده و طبیعت ناشناس استفاده کنندگان آن را به یک رسانه جذاب برای اعمال خشونت آمیز تبدیل کرده است. رسانه‌ای که سال‌ها پیش مک‌براید (۱۳۹۲) در گزارش خود به کمسیون بین‌المللی مطالعه‌ی مسائل ارتباط یونسکو، از آن به عنوان صنعتی جدید تحت عنوان «صنعت تفریحات» یاد می‌کند، امروزه بر بسیاری از وجوه زندگی اجتماعی افراد جامعه سایه افکنده است و به یکی از عظیم‌ترین دغدغه‌های انسان مدرن تبدیل شده است. رسانه‌ای که روزانه قریب به چهارصد میلیون نفر در سراسر دنیا از آن استفاده می‌کنند که دارای ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های مثبت و منفی بالایی است؛ فضای سایبر امکانات و ظرفیت‌هایی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد که به قدرتمند شدن مخاطب در کنترل دیگران، ارتباط اجتماعی با دیگران و تاثیرگذاری، نقش آفرینی و ایجاد تشویش و بی‌نظمی، ایجاد اغتشاش کمک می‌کند زیرا یکی از عیوب اصلی ارتباط اینترنتی آن است که در فضای سایبری ارتباط اساساً بر «متن» استوار است و از نشانه‌های بصری و شنیداری تعامل رو در رو کمتر بهره می‌برد. علیرغم جنبه‌های مثبت از قبیل جنبه‌های آموزشی و ارائه خدمات ارتباطی و مواردی از این دست، رایانه و اینترنت جنبه‌های منفی نیز دارد (اسلوین، ۱۳۸۰). از جنبه‌های منفی دیگر رسانه‌های اجتماعی نوین احساس انزوا و تنهایی است؛ مطالعات Afow (2014) معتقد است که استفاده از اینترنت سبب ایجاد احساس تنهایی و انزوای اجتماعی و دوری از خانواده و به طور کلی کاهش سلامت روانی می‌شود و افراد خواسته یا ناخواسته در معرض خشونت قرار می‌گیرند، زیرا استفاده از اینترنت به تدریج جایگزین روابط واقعی انسان‌ها در زندگی روزمره می‌گردد. از دیدگاه ایشان اینترنت ابزاری است که از طریق ایجاد و فراهم آوردن فضایی سایبری برای ایجاد رابطه، افراد را از دردسر روبرو شدن با دیگران و قرار گرفتن در

وضعیت جهان واقعی رها می‌سازد و به تبع آن مشکلات عدیدی هم چون انزوای اجتماعی و فاصله گرفتن از روابط و تعاملات واقعی بین افراد است. چنان که شری تورکل، استاد دانشگاه ماساچوست نیز معتقد است، افرادی که میزان زیادی از وقت خود را صرف روابط آنلاین می‌کنند، در موقعیتی بسیار تنهاتر و منزوی‌تر از زندگی غیرمجازی خویش قرار می‌گیرند و بیشتر در معرض خشونت سایبری هستند. این شرایط عواقب ناگوار بسیاری به دنبال دارد که به اظهار وی از دست رفتن قدرت کلام در افراد یکی از بحرانی‌ترین عواقب این امر است و این شاید تلنگری باشد برای قشر وسیعی از جامعه که اکثریت آن را جوانان و نوجوانان شامل می‌شود. قشری که امروزه بدون توجه به عواقب ناگوار اعتیاد به فضاهای سایبری روز به روز رو به زیاد است (محسنی و دیگران، ۱۳۸۵).

از جنبه‌های منفی دیگر این تکنولوژی نوین می‌توان به جرایم سایبری اشاره کرد. جاسوسی رایانه‌ای، شنود غیر مجاز، کلاهبرداری در فضای سایبری تنها نمونه‌هایی کوچک از این جرائم است. اما نکته مهم آسیب رساندن به زنان و دختران در این فضا با توجه به ویژگی‌های عاطفی و جسمی آنها است. وابستگی در ارتباطات سایبری، انتشار اطلاعات خصوصی و همچنین آزار جنسی و خشونت از جمله خطراتی است که متوجه زنان و دختران است..

آزار جنسی، پدیده دیگری است که در دنیای اینترنتی گریبان‌گیر بخشی از زنان شده است. Earl & Sharp (۲۰۱۲) معتقدند؛ «استفاده از فضای سایبر وسیله‌ای برای اعمال جنسی که نه تنها زنان را تهدید می‌کند بلکه سبب حفظ کلیشه‌ی مردانگی نیز می‌شود. در فضای سایبری، برخی کاربران به شکل رکیک و آشکار به مسائل جنسی می‌پردازند که باعث برانگیختن زنان می‌شود و با شوخی‌های نامناسب موجب رنجش خاطر آنها می‌شوند.» خشونت و آزار جنسی می‌تواند سلب امنیت بانوان را در سطح جامعه در پی داشته باشد. چرا که برانگیخته شدن ترس در فضای سایبری، می‌تواند منجر به این شود که زنان، خطر تجاوز و خشونت را در کمین خود بدانند. بنابراین زنان در فضای مجازی با نگرش‌های کلیشه‌ای رو به رو هستند و برخی از شبکه‌های اجتماعی محیطی برای کامیابی و رویکرد خشونت‌آمیز مردان است، با توجه به موارد فوق اهمیت بررسی خشونت علیه زنان در فضای سایبر دو چندان می‌شود و اهمیت بررسی این موضوع به اثبات می‌رسد.

۳. پیشینه تجربی پژوهش

در سال‌های اخیر پژوهش‌های نظری و تجربی متعددی در جهان و ایران در حوزه‌ی خشونت علیه زنان به ویژه «خشونت خانگی» انجام شده است، اما در حوزه‌ی «خشونت و فضای سایبر» پژوهش‌های معدودی انجام شده است، در میان پژوهش‌های داخلی، پژوهش‌هایی در رشته حقوق در حوزه «بزه‌دیدگی و فضای سایبر» صورت گرفته؛ سلیمی (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «بزه‌دیدگی زنان در فضای سایبری» به این نتیجه دست یافت؛ علل و عوامل بزه‌دیدگی زنان در فضای سایبر به طور مشخص در «تقصیر و عدم آگاهی بزه‌دیده‌ی زن»، «پایین بودن خودکنترلی بزهدار در فضای سایبری»، و «ویژگی‌های منحصر به فرد فضای سایبر» و «سهولت ارتکاب جرم در این فضا» دانست. آقا میر (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «بزه‌دیدگی زنان و کودکان در فضای سایبر» تأکید بر بی‌اهمیت بودن مکان جغرافیایی کاربران در فضای سایبر می‌کند. در حوزه علوم اجتماعی، پژوهش‌هایی با بعد جامعه‌شناختی انجام شده است؛ پژوهش امیرمظاهری و ایرانشاهی (۱۳۸۹) در باب چالش‌های اجتماعی زنان در فضای سایبری بر فرصت‌های موجود در اینترنت، تهدیدات در این فضا تأکید می‌کند که لازم است اطلاع‌رسانی و آموزش‌های کافی در این زمینه صورت گیرد. راودراد (۱۳۸۴) نیز در پژوهش خود با عنوان «مسائل اجتماعی زنان در اینترنت» اذعان می‌دارد مزاحمت‌ها به انگیزه‌های مختلفی مانند آزار جنسی، عشق جنون‌آمیز، انتقام و تنفر و ژست قدرت انجام می‌شود.

در میان پژوهش‌هایی که در سال‌های اخیر در خارج کشور در حوزه «خشونت و فضای سایبر با بعد جامعه‌شناختی» انجام شده است، پژوهش پیترسون و دنسلی (۲۰۱۷) ، (Peterson & Densley) با عنوان «خشونت سایبری: چه چیز از آن می‌دانیم؟» Cyber Violence: What do we know? نشان می‌دهد؛ زنان با توجه به «جنسیت» بیشتر در معرض خطر هستند، در این مقاله به دسته‌بندی انواع خشونت‌های سایبری می‌پردازد؛ تهدید (Threaten)، شرمساری (Embarrass)، رفتار فریبکارانه، انتقام از طریق پورنوگرافی (Revenge Porn)، زورگیری سایبری (Cyber Stalking) می‌باشد. همچنین Singh (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «خشونت علیه زنان در فضای سایبر: مطالعه زنان هندی» Violence against women in cyber world: Special reference to India به نتایج مشابهی دست یافت، این در حالی است که ووکان ساری و کامدان (Serkan Volkan Sar & Faith, 2016) در مقاله خود با عنوان «شکل‌های جدید تمایل به خشونت: مجرمان

فضای سایبر و قربانیانشان» «Cyber bullying: The new face of violence tendency perpetrators and their victims» تمایل به خشونت به میزان زیادی در مرتکبان جرایم سایبری وجود دارد و قربانیان که اکثراً زنان هستند، شاهد انواع بسیاری از خشونت از جمله خشونت جنسی بوده‌اند. به علاوه پژوهش‌های لو و اسپالوگ (Espalogue & Low, 2012)، اسلانج و دیگران (Espalogue & Low, 2012)، ارل و شارپ (Earl & Sharp, 2012)، بارلت و کوین (Coyne & Barlett, 2014) نیز نشان می‌دهد زنان بر حسب «جنسیت و سن» بیشتر در معرض تهدیدات سایبری از سوی مردان قرار دارند.

بنابراین نتایج پژوهش‌های داخلی در حوزه رشته حقوق نشان می‌دهد عدم آگاهی زنان، پایین بودن خود کنترلی، عدم اطلاع رسانی و آموزش و عدم کنترل در فضای سایبر از علل بزه‌دیدگی زنان در فضای سایبر است و در حوزه علوم اجتماعی تاکید بر تهدیدات فضای سایبری و آزار و اذیت‌ها در این فضا شده بود و پژوهشی در حوزه شناسایی و تبیین جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان در فضای سایبر انجام نگرفته است. در خارج از کشور پژوهش‌هایی در این حوزه صورت گرفته است که نتایج آنها نشان می‌دهد؛ زنان همواره با اشکالی از خشونت‌های آنلاین را تجربه کرده‌اند و خشونت‌های سایبری علیه زنان شامل توهین‌های سایبری، آزار جنسی، پورنوگرافی، دریافت ایمیل از افراد ناشناس و وادار کردن به خودکشی می‌باشد که در بسیاری از کشورها به دلیل ترس از عواقب اجتماعی مایل به گزارش دهی ارتکاب خشونت سایبری علیه خود نیستند که باعث شکل‌گیری رقم سیاه جرم می‌شود.

۴. مبانی و چارچوب نظری پژوهش

گالتونگ (Galtung) خشونت را به مخاطره افکندن عمدی جسم یا روان یک شخص، موجود زنده از جانب شخصی دیگر» می‌داند و خشونت مستقیم شخصی از خشونت غیر مستقیم و ساختگی متمایز است.

خشونت، ساختاری خشن است که در درون یک نظام اجتماعی بنیاد نهاد شده است (مانند بی عدالتی) و بدون وجود یک بازیگر مشهود و بدون آن که قربانیان آن از خشونت که به آنان اعمال می‌شود آگاه باشند، در مناسبات نابرابر قدرت (فرصت‌های زندگی) نمود می‌یابد (گالتونگ، ۱۹۹۱).

گزارش سازمان ملل در مورد خشونت سایبری - جنسیت (Cyber-Violence-gender report) (۲۰۱۴) خشونت سایبری را چنین تعریف می‌کند؛ «هر نوشته و رفتار تحقیر آمیز در پیغام‌های کاربران، اجبار به عمل جنسی در فضای اینترنت، تهدید و استفاده از الفاظ جنسی و هم‌چنین تهدید کلامی و رفتارهای خشن، خشونت علیه زنان محسوب می‌شود و خشونت و زورگویی علیه زنان در فضای سایبری یکی از علت‌هایی است که چرخه خشونت علیه زنان را در عالم واقع را تندتر می‌چرخاند.

پیتسون و دنسلی (Peterson & Densley, 2017) نظریه‌پردازان اخیر که به بررسی انواع خشونت در فضای سایبر پرداخته‌اند این دو پژوهشگر انواع خشونت را شامل؛ تهدید (Threaten) افراد به خصوص تهدید زنان و دختران جوان از جمله جرایم رایج در این حوزه می‌باشد و ایجاد شرمساری (Embarrass) برای افراد از طریق نوشتن و پیام گذاشتن زیر عکس و یا پست‌های افراد (Comment on someone photo or post) (Ang, 2015). رفتارهای فریبکارانه آنلاین (Online Trolling) با اهداف نامعلوم (Trapnell & Buckele, 2014). انتقام از طریق تصاویر پورنو (Revenge Porn) (Franklin, 2014). زورگیری سایبری (Cyber Stalking) (Beech et al, 2008) و خشونت جنسی در فضای سایبر است.

در این پژوهش همچنین از سه نظریه یادگیری اجتماعی، کنترل اجتماعی استفاده شده است. نظریه کنترل اجتماعی الگویی که گاه با نام «نظریه‌ی پیوند» از آن یاد می‌شود؛ و پیدایش کجروی را معلول ضعف همبستگی و در گروه‌ها و نهادهای اجتماعی و تضعیف اعتقادات و باورهای موجود در جامعه می‌شمرد. در این الگو هیرشی، از یک سو خود را از این تحلیل دورکیم متأثر می‌بیند که مدعی است «کجروی ناشی از ضعف یا گسستگی تعلق فرد به جامعه است» (گیدنز، ۱۳۹۲).

در این خصوص چهار عنصر زیر را به عنوان پیوند دهنده‌ی افراد به یکدیگر و جامعه و به تعبیر دیگر چهار متغیر کنترل کننده‌ی رفتار معرفی می‌کند؛ دلبستگی، تعهد، مشارکت و باور. دلبستگی (Attachment): این عنصر بیانگر میزان وابستگی فرد به اشخاص دیگر در خانواده، محیط و نهادهای اجتماعی است. تعهد (Commitment): بیانگر میزان پذیرش هدف‌های مرسوم جامعه و احساس دینی است که فرد نسبت به جامعه در خود احساس می‌کند. مشارکت (Involvement): این عنصر بیانگر میزان درگیری و مشارکت نقش‌ها در فعالیت‌های اجتماعی است. باور (Belief): عنصر باور، بیانگر میزان اعتقاد فرد به اعتبار قواعد اخلاقی و اجتماعی (سلیمی و داوری، ۱۳۹۰: ۳۹۲ و محمدی، میرزایی، ۱۳۹۱: ۹).

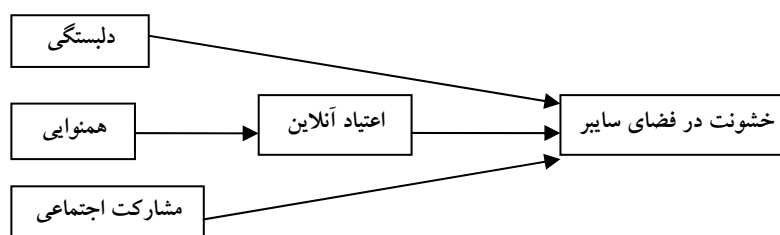
افراد با خود کنترلی پایین جرایم بیشتری انجام می‌دهند و در زمینه جرایم آنلایین، خود کنترلی پایین به عنوان یک عامل خطر در نظر گرفته می‌شود (Higgins & etal, ۲۰۰۸). نتیجه‌ای که هیرشی از تحلیل خویش می‌گیرد آن است که جامعه یا گروهی که در میان اعضای آن وابستگی‌های متقابل و قوی، وجود داشته باشد، بیش از جامعه یا گروهی قادر به اعمال کنترل بر اعضای خود خواهد بود که اعضای آن بستگی محکمی با هم نداشته باشند.

نظریه هم‌نوایی اجتماعی بر تأثیرات متقابل بین رفتار و محیط تأکید دارد و بر الگوهایی از رفتار متمرکز می‌شود که فرد آنها را برای کنار آمدن با محیط در خود پرورش می‌دهد. در عین حال این نظریه همان‌گونه که نوع رفتار انسان را تعیین کننده‌ی پاسخ (خواه تشویق و خواه تنبیه) می‌داند، مدعی است که نوع پاسخ به نوبه‌ی خود بر چگونگی رفتار اثر می‌گذارد (سلیمی و داوری، ۱۳۹۰: ۴۰۴). تأکید این نظریه بر خانواده و همسالان می‌باشد؛ آکرس (Akeres) (۱۹۹۸) نیز بر نقش خانواده و همسالان در شکل‌گیری رفتارهای خشونت آمیز تأکید می‌کند، همچنین آنگ (Ang) (۲۰۱۵) بر این نکته اشاره می‌کند که رابطه ضعیف با خانواده در خشونت‌های سایبری اثر دارد. هات و دیگران (Halt & etal) (۲۰۱۰) نیز معتقدند که یادگیری اجتماعی به خصوص یادگیری از همسالان نقش مهمی در جرایم سایبری دارد. رایت (Wright) (۲۰۱۵) نیز بر رابطه بین همسالان و خانواده و خشونت سایبری اشاره دارد. برجسته‌ترین تلاش برای به کارگیری نظریه‌ی هم‌نوایی در تبیین کجروی، اثر باندورا است که بر الگو سازی پرخاشگری در سه موقعیت اجتماعی زیر تأکید دارد باندورا بر این نکته تأکید دارد؛ ۱- محیط خانواده: پرخاشگری در محیط خانواده، طیفی از شکل‌ها و گونه‌های متفاوت به خود می‌پذیرد. بنابراین خشونت یک انحراف اجتماعی که بذر آن در خانواده ریخته می‌شود. ۲- خرده فرهنگ‌ها: بالاترین میزان رفتار پرخاشگرانه در محیط‌هایی دیده می‌شود که الگوی پرخاشگری در آن فراوان است. ۳- الگوی نمادین: الگوی نمادین را باندورا به رسانه‌های جمعی نسبت می‌دهد (باندورا، ۱۳۷۶).

عش (Asch) (۱۹۹۱) نیز معتقد است یکی دیگر از فرایندهای مهم اجتماعی که ممکن است در رسانه‌های اجتماعی اتفاق بیفتد، هم‌نوایی (Conformity) است، که سبب تغییر رفتار افراد می‌شود خود زیرا مستقیم یا غیرمستقیم به صورت واقعی یا خیالی زیر فشارهای گروه‌های عضو قرار می‌گیرند. در آزمایشی که توسط آزمایشگاه دانشگاه استنفورد در دهه ۱۹۷۰ انجام شد بیش از ۱۲۰۰ دانش آموز پایه ابتدایی که مورد آزار و اذیت قرار گرفته

بودند، دریافتند که قوی‌ترین تاثیر بر رفتار از طریق هنجارهای گروهی است که از نگرش فردی متفاوت است (Salmivalli & Voeten, ۲۰۰۴). رسانه‌های اجتماعی شبکه‌های همکاری نوجوانان را گسترش می‌دهند و آنها را در معرض هنجارهای جدید گروه قرار می‌دهد، همچنین رسانه‌های اجتماعی می‌توانند با گسترش شبکه‌های همکاری رفتارهای تهاجمی یا خشونت‌آمیز را تعدیل کنند و یا به خشونت‌های سایبری کمک کنند.

مدل این پژوهش از مقاله‌ای با عنوان «خشونت‌های سایبری: چه چیز ما می‌دانیم و به کجا می‌رویم؟» (Cyber violence: What do we know and where do we go from here) نوشته‌ی پیترسون و دنسلی (Peterson & Densley) (۲۰۱۷) برگرفته شده است. در این مقاله بر سه نظریه یادگیری اجتماعی، کنترل اجتماعی و هم‌نوایی تاکید شده است و متغیرهای مورد تاکید در این مقاله نقش خانواده و همسالان در نظریه یادگیری اجتماعی، نقش دلبستگی خانوادگی و مشارکت در نظریه کنترل اجتماعی و هم‌نوایی در گروه و اعتیاد آنلاین است و معتقدند افزایش مصرف اینترنت بر هم‌نوایی اثر گذار است و با افزایش دلبستگی خانواده و مشارکت اجتماعی زنان کمتر در معرض خشونت قرار می‌گیرند.

نمودار (۱) مدل تحلیلی پژوهش

۵. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، کاربردی و به روش پیمایش (Survey) و از نظر زمانی مقطعی بوده است. جامعه آماری پژوهش را زنان ۲۰ تا ۴۵ سال شهر تهران تشکیل می‌دهند. قلمرو پژوهش شهر تهران می‌باشد و بر اساس اطلاعات گرفته شده از مرکز آمار ایران تعداد ۱۲ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر جمعیت شهر تهران می‌باشد که ۱۶.۲۱ درصد جمعیت کشور را دارا می‌باشد و از این تعداد ۵ میلیون و ۹۶۹ هزار و ۸۶ زن می‌باشد که از این تعداد تنها جمعیت جوان بین ۲۰ تا ۴۵ ساله مد نظر می‌باشد. در این پژوهش به دلیل گستردگی جامعه آماری نمونه‌ای از آن انتخاب شده است. که حجم نمونه ۳۸۶ نفر

می‌باشد. برای انتخاب جمعیت نمونه پژوهش از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای (cluster sampling) استفاده می‌شود.

برای سنجش میزان درستی شاخص‌ها از اعتبار صوری و سازه‌ای استفاده شده است که براساس نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مرحله اول پیش‌آزمون اعمال شده است. همچنین مقدار ضرایب بازنمایی متغیرهای مکنون توسط تحلیل عاملی تاییدی تا حدودی در راستای تایید اعتبار سازه‌ای مقیاس‌های مورد نظر بررسی شده است.

برای بدست آوردن شاخص قابلیت اعتماد از آلفای کرونباخ استفاده شده است که در جدول زیر میزان این آماره در هر یک از متغیرهای پژوهش گزارش شده است. معمولاً حد پایین مورد قبول این آماره را ۰.۴۰ در نظر می‌گیرند ولی حد مطلوب آن بالای ۰.۷۰ است. در مرحله اول پرسشنامه اولیه به تعدادی از دانشجویان تحصیلات تکمیلی داده شده تا نظر خود را نسبت به میزان اعتبار صوری (اعتبار محتوایی و اعتبار نمونه‌گیری) هر کدام از متغیرها گزارش بدهند و در مرحله بعد پرسشنامه دوم به ۳۰ نفر از نمونه آماری داده شده است که بعد از پردازش، با استفاده از اندازه‌گیری میزان پایایی آن از آزمون "آلفای کرونباخ" و همبستگی گویه با گویه و گویه با مقیاس، مقیاس‌های مورد نظر اصلاح شدند. در نهایت با نظر اساتید راهنما و مشاور، پرسشنامه نهایی آماده تکثیر شد. جدول شماره (۱) شاخص‌های اصلی پژوهش و گویه‌های شاخص‌ها و ضرایب آلفای به دست آمده برای هر یک از متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول (۱) شاخص‌های اصلی پژوهش و گویه‌های شاخص‌ها

شاخص‌های اصلی پژوهش	گویه‌های شاخص‌ها
میزان دلبستگی خانوادگی (آلفای کرونباخ ۰.۸۴)	۱-تعداد دوستان ۲-فرصت دیدار بستگان نزدیک ۳-جایگزین کردن ارتباطات سایبری به جای ملاقات حضوری ۴-عدم فرصت دید و بازدید.
میزان مشارکت اجتماعی (آلفای کرونباخ ۰.۷۲)	۱-احساس همدلی با خانواده ۲-ترجیح گذراندن اوقات فراغت به تنهایی
همنوایی در گروه (آلفای کرونباخ ۰.۷۴)	۱-احساس همدلی با دوستان ۲-گرفتن اطلاعات جدید از دوستان راجع به دنیای مجازی
اعتیاد آنلاین (آلفای کرونباخ ۰.۸۴)	۱-مدت زمان استفاده از اینترنت ۲-میزان استفاده در شبانه روز ۳-کدام ارتباطات الکترونیک در فضای سایبری ۴-علت استفاده از فضای سایبری ۵-مختل شدن زندگی بدون اینترنت ۶-فکر کردن به فضای سایبری در صورت عدم حضور ۷-زندگی راحت‌تر با اینترنت

۶. یافته‌های پژوهش

۱.۶ مشخصات عمومی پاسخگویان

یافته‌های حاصل از تحلیل توصیفی مشخصات فردی زنان ۲۰ تا ۴۵ ساله شهر تهران نشانگر این امر است که ۱۷.۶ درصد افراد بین ۲۰ تا ۲۴ سال سن داشته‌اند و ۱۶.۳ درصد نیز در طبقه سنی ۲۵ تا ۲۹ سال قرار داشته‌اند. بیشترین توزیع سنی افراد در سن ۳۰ تا ۳۴ سال با میزان ۳۹.۱ درصد بوده‌اند و ۱۵.۴ درصد و ۱۷.۶ درصد به ترتیب در طبقه سنی ۳۵ تا ۳۹ سال و ۹.۳ درصد در سنین ۴۰ تا ۴۵ قرار داشته‌اند که بیشترین تعداد مربوط به زنان بین ۳۰ تا ۳۴ بوده که بیش از ۳۹ درصد جمعیت نمونه را تشکیل داده‌اند و کمترین تعداد مربوط به زنان بالای ۴۰ سال است که در حدود ۱۰ درصد جمعیت نمونه این پژوهش را تشکیل داده‌اند. ۵۰ درصد پاسخگویان مجرد بوده، و ۲۸ درصد و ۳ درصد به ترتیب مجردان در اثر طلاق و فوت همسر بوده‌اند.

۳.۴ درصد افراد تحصیلات کمتر از دیپلم داشته و بیش از ۱۰ درصد تحصیلات دیپلم و بیش از ۱۳ درصد تحصیلات کاردانی (فوق دیپلم)، ۳۶.۳ درصد تحصیلات کارشناسی و ۲۷.۷ درصد کارشناس ارشد بوده‌اند و در نهایت تنها بیش از ۸ درصد از پاسخگویان مدرک دکتری داشته‌اند. ۴۹ درصد افراد شاغل بوده و ۱۲.۲ درصد بیکار بوده‌اند. ۲۲.۸ درصد در حال تحصیل و ۱۵ درصد باقیمانده نیز خانه‌دار بوده‌اند.

وضعیت مشاهده مدت زمان استفاده از فضای سایبری و اینترنت نشانگر این امر است که بیش از ۵۹ درصد بیش از ۵ سال است که از فضای سایبری و اینترنت استفاده می‌کنند و بیش از ۳۱ درصد سه تا چهار سال است که از فضای سایبری استفاده می‌کنند و در حدود ۱۰ درصد کمتر از یک سال است که از فضای سایبری استفاده می‌کنند.

جدول (۲) توزیع فراوانی بر حسب مدت زمان استفاده از اینترنت

مدت زمان استفاده از اینترنت	فراوانی	درصد	درصد معتبر
هرگز استفاده نمی‌کنم	-	-	-
کمتر از یک سال	36	10.1	10.1
یک تا دو سال	-	-	-
سه تا چهار سال	122	31.6	31.6
بیش از پنج سال	288	59.1	59.1
مجموع	386	100	100

زمان صرف شده در اینترنت و فضای سایبری نشان می‌دهد بیش از ۲۸ درصد حدود یک تا دو ساعت در روز، بیش از ۳۳ درصد سه تا چهار ساعت در روز، و بیش از ۳۰ درصد بیشتر زمان روز را در فضای سایبری هستند. بنابراین اکثریت زنان ساعت‌هایی از روز را در فضای سایبری سپری می‌کنند.

جدول (۳) توزیع فراوانی بر حسب طول مدت استفاده از فضای سایبری و اینترنت

چقدر وقت صرف اینترنت	فراوانی	درصد	درصد معتبر
چند روز یکبار	-	-	-
کمتر از یک ساعت در روز	۲۸	۷.۲	۷.۲
۱ تا ۲ ساعت در روز	۱۰۹	۲۸.۲	۲۸.۲
۳ تا ۴ ساعت در روز	۱۳۰	۳۳.۷	۳۳.۷
بیشتر زمان روز	۱۱۹	۳۰.۸	۳۰.۸
جمع	۳۸۶	۱۰۰	۱۰۰

در زمینه استفاده از ارتباطات الکترونیکی در فضای سایبری نشان می‌دهد ۲۴.۶ درصد افراد فقط از مسنجرهایی مانند تلگرام استفاده می‌کرده‌اند در حالی که ۷۵.۴ درصد افراد یعنی اکثریت زنان از شبکه‌های اجتماعی، انواع بازی‌ها، سایت‌ها و جستجوگرها استفاده می‌کنند.

علت استفاده شما از " فضای سایبری و ابزارهای الکترونیکی " نشان می‌دهد که زنان در فضای سایبری هم با دوستان و آشنایان ارتباط دارند و هم از سایر خدمات فضای سایبری استفاده می‌کنند، همچنین نشان می‌دهد افراد تنها به طور خاص به یک فعالیت در فضای سایبری نمی‌پردازند.

فرصت دیدار بستگان نزدیک نشان می‌دهد؛ در این متغیر ۳۳ درصد زنان هر هفته به دیدار بستگان نزدیک می‌روند و ۳۲ درصد زنان اکثر روزهای هفته را با بستگان نزدیک خود می‌گذرانند. بیش از ۸ درصد هر دو هفته یکبار و نزدیک به ۱۰ درصد هر ماه و بیش از ۱۱ درصد هر چند ماه یکبار و در حدود ۵ درصد نیز ارتباطی با بستگان نزدیک خود نداشتند.

یکی از نکات قابل توجه در فضای سایبری تعداد دوستان افراد می‌باشد، بیش از ۵۴ درصد افراد بین ۱ تا ۱۰ نفر دوست دارند، بیش از ۳۲ درصد بین ۱۰ تا ۵۰ نفر و در حدود ۱۳ درصد از زنان بیش از ۵۰ نفر دوست دارند.

۲.۶ آزمون فرضیه‌های پژوهش

۱.۲.۶ فرضیه اول

در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون و سطح معناداری آن استفاده شده است. برای آزمون فرضیه اول که میزان خشونت کلامی و روانی بیش از سایر انواع خشونت در فضای سایبر است از مقایسه میانگین‌ها استفاده شده است که در مقیاس صفر تا صد محاسبه شده است. نتایج حاکی از این است که خشونت روانی و کلامی بیش از سایر انواع خشونت در فضای سایبری اعمال می‌شود و سپس خشونت مالی قرار دارد.

جدول (۴) مقایسه‌ی آماری میانگین انواع خشونت

انواع خشونت	میانگین	انحراف معیار
خشونت روانی	۷۰.۵۶	۳.۳۰
خشونت کلامی	۸۲.۲۸	۱.۵۵
خشونت جنسی	۹.۸۸	۲.۷۳
خشونت مالی	۶۸.۲	۰.۸۶
خشونت (به صورت کلی)	۳۳.۴۲	۵.۷۵

۲.۲.۶ فرضیه دوم

به نظر می‌رسد بین دل‌بستگی فرد در خانواده و خشونت در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول (۵) نتایج آزمون‌های روابط بین متغیر دل‌بستگی و متغیر وابسته (خشونت)

خشونت	خشونت روانی	خشونت مالی	خشونت جنسی	خشونت کلامی	آماره	
.161**	.095	.123*	.064	.203**	ضریب پیرسون	دل‌بستگی
.005	.101	.01	.268	.000	سطح معنی‌داری (دو طرفه)	
۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	تعداد نمونه	

جدول شماره ۵ رابطه همبستگی پیرسون بین دل‌بستگی و خشونت را نشان می‌دهد که حاکی از آن است که رابطه بین این دو متغیر معنی‌دار بوده است. زمانی که فرد تعلق خاطر به خانواده و بستگان نزدیک دارد، بیشتر زمان را در کنار آنها خواهد بود و کمتر در فضای سایبری حضور پیدا می‌کند در واقع این به معنای کنترلی است که فراتر از خودکنترلی بر روی فرد اعمال می‌شود، خواه این کنترل از سوی خانواده، دوستان و خواه از محل کار و جامعه باشد. میزان وابستگی فرد به اشخاص دیگر در خانواده، محیط و نهادهای اجتماعی هر قدر کمتر باشد احتمال بیشتری دارد که فرد دچار آسیب شود. به نظر هیرشی افراد فاقد این دل‌بستگی، بیشتر قربانی جرم می‌شوند.

۳.۲.۶ فرضیه سوم

به نظر می‌رسد هم‌نوایی در گروه همسالان خشونت علیه زنان در فضای سایبر تاثیر دارد.

جدول (۶) نتایج آزمون‌های روابط بین متغیر هم‌نوایی در گروه همسالان و متغیر وابسته (خشونت)

خشونت	خشونت روانی	خشونت مالی	خشونت جنسی	خشونت کلامی	آماره	
.026	-.014	.007	.074	-.006	ضریب پیرسون	هم‌نوایی
.608	.777	.891	.147	.904	سطح معنی‌داری (دو طرفه)	
۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	تعداد نمونه	

جدول ۶ نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان هم‌نوایی در گروه همسالان و خشونت در تمام ابعاد آن، رابطه همبستگی وجود ندارد. در این فرضیه نیز تاکید بر این نکته بود که

۱۲۰ شناسایی و تبیین جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان در فضای سایبر (مورد مطالعه: زنان ...

عضو شدن در گروه‌های مختلف و گرفتن اطلاعات جدید در آنها احتمال آسیب و خشونت را افزایش می‌دهد، اما این فرضیه مورد تایید قرار نگرفت و جدول ۶ عدم رابطه را بین این دو متغیر تایید می‌کند. البته باید اذعان داشت این متغیر به صورت غیرمستقیم و از طریق متغیر واسطی مانند اعتیاد آنلاین بیشتر اثرگذار خواهد بود.

۴.۲.۶ فرضیه چهارم

به نظر می‌رسد بین مشارکت اجتماعی و خشونت علیه زنان در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول (۷) نتایج آزمون‌های روابط بین متغیر مشارکت اجتماعی و متغیر وابسته (خشونت)

آماره	خشونت کلامی	خشونت جنسی	خشونت مالی	خشونت روانی	خشونت
مشارکت اجتماعی	ضرب پیرسون	-0.204**	-0.079	-0.190**	-0.141*
	سطح معنی داری (دو طرفه)	.000	.002	.001	.015
تعداد نمونه	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶

جدول ۷ نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان مشارکت اجتماعی و خشونت در تمام ابعاد آن، رابطه همبستگی وجود دارد. مشارکت اجتماعی که یکی از مولفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی است، از بعد جامعه‌شناختی، مشارکت به معنی تعلق فرد در گروه تلقی می‌گردد و همچنین به معنی شرکت فعالانه در گروه در جهت به ثمر رسانیدن یک فعالیت اجتماعی است. زمانی که افراد درگیری بیشتری در فعالیت‌های اجتماعی دارند، کمتر دچار آسیب‌های فضای سایبر می‌شوند. همچنین مشارکت را می‌توان حرکت آگاهانه، فعال، آزاد و مسئولیت آوری دانست که برای تمشیت امور جامعه ضروری است (شادی طلب و کمالی: ۱۳۸۱: ۲۷).

۵.۲.۶ فرضیه پنجم

به نظر می‌رسد بین اعتیاد آنلاین و خشونت علیه زنان در فضای سایبر رابطه وجود دارد.

جدول (۸) نتایج آزمون‌های روابط بین متغیر اعتیاد آنلاین و متغیر وابسته (خشونت)

آماره	خشونت	خشونت	خشونت	خشونت	خشونت
-------	-------	-------	-------	-------	-------

	روانی	مالی	جنسی	کلامی		
	.107*	.039	.010	.101*	ضریب پیرسون	اعتیاد آنلاین
	.035	۰.۰۰۴	۰.۰۳۹	۰.۰۴۸	سطح معنی داری (دو طرفه)	
	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	۳۸۶	تعداد نمونه	

جدول ۸ نشان می‌دهد که بین دو متغیر اعتیاد آنلاین و خشونت رابطه وجود دارد. استفاده مفرط از اینترنت، موبایل و بازی رایانه‌ای انواع تازه‌ای از عادت‌های افراطی و اعتیادگونه جدیدی هستند که بی توجهی به آنها می‌تواند بسیار خطرناک و آسیب‌رسان باشند. برخی از معتادین اینترنتی مثل الکلی‌ها یا افراد معتاد به مواد، میزان مصرف خود را مخفی می‌کنند تا بتوانند به کار خود ادامه دهند.

۳.۶ رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر

از تحلیل رگرسیونی به منظور مشخص کردن سهم تاثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته بدون لحاظ کردن تقدم و تاخر در بین آنها استفاده می‌شود. در این روش برای تبیین و پیش‌بینی متغیر وابسته از طریق متغیرهای مستقل، از روش رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. بر این اساس با توجه به تحلیل رگرسیونی، مهمترین عوامل تاثیرگذار در خشونت علیه زنان در فضای سایبر با استفاده از روش ورود همزمان (Enter) بررسی شده است. برای انجام تحلیل رگرسیونی در این پژوهش، متغیرهای اعتیاد آنلاین، مشارکت اجتماعی، همنوایی در گروه همسالان، دلبستگی خانوادگی به عنوان متغیر مستقل و خشونت در فضای سایبر به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است.

با استفاده از روش تحلیل رگرسیون می‌توان به اثر خالص هر متغیر و سهم نسبی آن در پیش‌بینی متغیر وابسته (خشونت) پی برد. در این پژوهش نیز تحلیل رگرسیون چندگانه در چند مرحله انجام گرفت که جدول (۱۰) نتایج رگرسیون خشونت را بر اساس متغیرهای مستقل پژوهش در میان کل پاسخگویان نشان می‌دهد. روش به‌کارگرفته شده در اینجا روش ورود همزمان (Enter) متغیرهای مستقل به مدل می‌باشد.

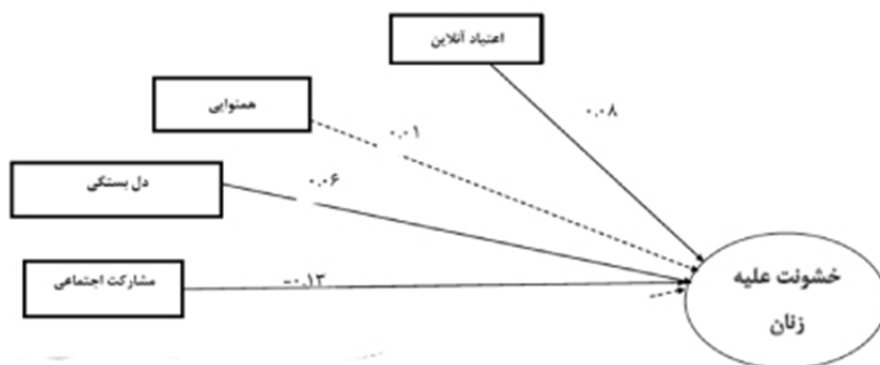
جدول (۹) نتایج رگرسیون خشونت بر متغیرهای مستقل به روش Enter

متغیرهای مستقل	ضرایب استاندارد رگرسیون (beta)	T	سطح معنی داری
----------------	--------------------------------	---	---------------

۰.۰۴	۱.۸۶		مقدار ثابت
۰.۵	1.411	.080	اعتیاد آنلاین
.410	.825	.062	دلبستگی
۰.۳	.247	.014	همنوایی
0.04	-1.841	-.137	مشارکت اجتماعی
۳.۵۴	F		نتایج تحلیل واریانس (ANOVA)
۰.۰۰۰	معنی داری		
۰.۲۸			میزان همبستگی (R)
۰.۰۷۸			ضریب تعیین (R ²)
۰.۰۵۶			ضریب تعیین تعدیل شده (Adjusted R ²)

یافته های جدول ۹ حاکی از آن است که اثر خالص متغیر مشارکت اجتماعی بر خشونت بیش از دیگر متغیرهای مستقل بوده است و مشارکت اجتماعی به صورت منفی بر خشونت علیه زنان تاثیر دارد. سپس به ترتیب متغیرهای اعتیاد آنلاین، دلبستگی، همنوایی بیشترین تا کمترین سهم خالص در توزیع متغیر وابسته یعنی خشونت را دارا می‌باشند. نتایج تحلیل واریانس (ANOVA) نیز نشان می‌دهد نسبت تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای مستقل به تغییرات ناشی از عوامل بررسی نشده (خطا) قابل توجه و بیشتر آن‌ها از نظر آماری معنی دار (sig=0/000) می باشد.

تحلیل مسیر به عنوان روشی برای مطالعه تاثیرات مستقیم و غیر مستقیم متغیرهایی که به عنوان علت در نظر گرفته شده‌اند در متغیرهایی که معلول فرض شده‌اند، طراحی شده است. به عبارت دیگر روش تحلیل مسیر برای آزمون نظریه و نه ایجاد آن سودمند است و از مزایای آن این است می‌تواند امکان مقایسه تطبیقی مدل نظری با واقعیت تجربی را ایجاد کند. در پژوهش حاضر تحلیل مسیر بر روی مدل اصلی پژوهش ارائه شده است. این مدل (نمودار ۲) ارائه می شود که به خوبی روابط بین متغیر های اصلی پژوهش را به-نمایش می گذارد.

نمودار (۲) مسیر متغیرها همراه با ضرایب مسیر آنها

نمودار فوق نشان دهنده‌ی این است، ضرایب مسیر در بیشتر روابط بررسی شده در سطوح خطای قابل قبول، معنی دار بوده و می‌توان با کمی اغماض نتیجه گرفته شود تا حد زیادی یافته‌های آماری پژوهش، پیش‌بینی‌های نظری را تایید می‌کند. با ملاحظه ضرایب- مسیر مشاهده می‌شود، متغیرهایی که بیش از همه به متغیر وابسته (خوشنوت) نزدیک بوده‌اند، دارای بیشترین تاثیر بر آن می‌باشند.

جدول (۱۱) تفکیک اثرات مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیر وابسته	متغیر مستقل	اثر مستقیم	میزان اثر غیر استاندارد
خوشنوت	اعتیاد آنلاین	.080	.091
	دل بستگی	.062	.066
	همنوایی	.014	.014
	مشارکت اجتماعی	-.137	-.071

نتایج جدول ۱۱ نشانگر این است که هرچند همنوایی دارای اثر مستقیم چندانی نیستند و اثرشان معنی دار نبوده، اما با تحت تاثیر قرار دادن دیگر متغیرهای موجود در مدل، بر خوشنوت تاثیر زیادی می‌گذارند، علاوه بر این در مدل نظری پژوهش نیز جایگاه این دو متغیر مذکور به گونه‌ای منظور شده است که احتمالاً بیش از اثرات مستقیم، اثر غیر مستقیم بر خوشنوت داشته باشند. در پایان باید اذعان داشت که تمام فرضیه‌های پژوهش مورد تایید قرار گرفته شدند و به ترتیب اهمیت از مهمترین علل خوشنوت در فضای سایبر متغیر مشارکت اجتماعی و اعتیاد آنلاین است.

۷. نتیجه‌گیری

فضای سایبر شکل دیگری از جهان واقعی است که بر فراز آن قرار گرفته است. به همین علت این دو جهان به شدت قابل مقایسه با همدیگر هستند و در حقیقت عناصر اولیه آنها مشترک است و تنها چگونگی، جنس و نقش این عناصر با یکدیگر متفاوت می‌باشند (راو‌دراد، ۱۳۸۴). کسانی که با این تکنولوژی در تماس هستند، معتقدند که در برابر آن نمی‌توان مقاومت کرد و نیز نمی‌توان از آن اجتناب کرد، بنابراین جای تعجب نیست که با ظهور اینترنت بی‌سیم (Wireless) ورود به فضای سایبر و جستجو در اینترنت در میان افراد تشدید یافته است و همچنین اینترنت فقط محدود به زندگی کاری ما نمی‌شود بلکه در عرصه فردی (Spheres Personal) زندگی ما وارد شده است. در این فضا نه تنها مردان بلکه زنان نیز ورود پیدا کردند که همزمان با ورود زنان به این فضا آسیب‌ها و خشونت‌هایی متوجه آنان می‌شود. خشونت روانی و کلامی یکی از انواع خشونت‌هاست که توهین، تحقیر و حتی جک‌ها و طنزها در فضای سایبر، از مصادیق این نوع از خشونت به شمار می‌رود، پیترسون و دنسلی (۲۰۱۷)، ووکان ساری و کامدان (Serkan Volkan Sar, Faith Camadan) (۲۰۱۶)، لو و اسپالوگ (Low and Espalogue) (۲۰۱۳) اعتقاد بر این دارند زنان با توجه به جنسیت بیشتر در معرض خشونت روانی و کلامی قرار دارند. علاوه بر دو نوع خشونت فوق که به آنها اشاره گردید؛ خشونت جنسی از مصادیق دیگر خشونت در فضای سایبر است که سینگ (Singh, Jaspreet) (۲۰۱۵) در مقاله خود با عنوان «خشونت علیه زنان در فضای سایبر: مطالعه زنان هندی» (Violence against women in cyber world: Special refrence to India) خشونت‌های سایبری علیه زنان را شامل آزار جنسی، پورنوگرافی می‌داند. ارل و شارپ (Earl & Sharp) (۲۰۱۲) نیز استفاده از فضای سایبر را وسیله‌ای برای اعمال جنسی می‌دانند که نه تنها زنان را تهدید بلکه سبب حفظ مردانگی می‌شود و در پژوهشی که در دانشگاه مریلند آمریکا نیز در سال (۲۰۱۴) انجام شد نشان داد که کاربران زن به طور متوسط ۲۵ برابر بیشتر از کاربران مرد با پیغام‌های تهدیدگر، فحاشی، پیغام‌های با کلمات رکیک و جنسیت‌زده و خشونت کلامی مواجه می‌شوند. دست‌کم ۸۷ درصد کاربران زن با کامنت‌های جنسیت‌زده مواجه شده و تهدید جنسی دریافت کرده‌اند و قربانیان این آزار نیز بیشتر زنان بین ۱۸ تا ۳۰ ساله بوده‌اند.

همچنین عضو شدن در گروه‌های مختلف در فضای سایبر در صورت اعتیاد آنلاین و گرفتن اطلاعات جدید در آنها احتمال آسیب و خشونت را افزایش می‌دهد، ری آن و

کرون (Kaitlyn N. Ryan., Tracey Curwen) (۲۰۱۶) همچنین معتقدند هم‌نواایی در گروه همسالان هم‌زمان با اعتیاد آنلاین به طور غیرمستقیم بر خشونت در فضای سایبر اثر گذارد.. استفاده مفرط از اینترنت، موبایل و بازی رایانه‌ای انواع تازه‌ای از عادت‌های افراطی و اعتیادگونه جدیدی هستند که بی توجهی به آنها می‌تواند بسیار خطرناک و آسیب‌رسان باشند. برخی از معتادین اینترنتی مثل الکی‌ها یا افراد معتاد به مواد، میزان مصرف خود را مخفی می‌کنند تا بتوانند به کار خود ادامه دهند. یکی از شباهت‌های اعتیاد به اینترنت با سایر اعتیادها این است که معتادان اینترنتی اعتراف می‌کنند که هر بار خیلی بیشتر از آنقدر که قصد داشته‌اند، آنلاین می‌مانند درست مثل یک فرد معتاد به مواد که بیشتر از آنچه می‌خواهد یا حتی به خاطر می‌آورد مواد مصرف می‌کند. بنابراین استفاده مفرط از فضای سایبر و اعتیاد آنلاین به آن سبب خشونت بیشتر می‌شود. این یافته با نتایج پژوهش گوان و سابرامانیام (Guan and Subrahmanyam) (۲۰۰۹) همسو است که معتقدند وصل شدن به اینترنت سبب شکل‌گیری اعتیاد آنلاین می‌شود و احتمال آزار و اذیت و سوءاستفاده جنسی را بالا می‌برد، بنابراین می‌توان به این نتیجه رسید که کسانی که زمان بیشتری را صرف اینترنت می‌کنند بیشتر توسط شکارچیان آنلاین (online predators) مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرند و یکی از متغیرهای تاثیرگذار در خشونت سایبری با توجه به تحلیل مسیر اعتیاد آنلاین است که نشانگر این امر است که هر چقدر افراد بیشتر در فضای سایبر آنلاین باشند بیشتر در معرض خشونت قرار می‌گیرند. مشارکت اجتماعی که به صورت منفی با خشونت سایبری در ارتباط است، مشارکت که یکی از مولفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی است، از بعد جامعه‌شناختی، به معنی تعلق فرد در گروه تلقی می‌گردد و هم‌چنین به معنی شرکت فعالانه در گروه در جهت به ثمر رسانیدن یک فعالیت اجتماعی است. زمانی که افراد درگیری بیشتری در فعالیت‌های اجتماعی دارند، کمتر دچار آسیب‌های فضای سایبر می‌شوند. هم‌چنین مشارکت را می‌توان حرکت آگاهانه، فعال، آزاد و مسئولیت‌آوری دانست که برای تمشیت امور جامعه ضروری است (شادی طلب و کمالی، ۱۳۸۱: ۲۷). ری آن و کرون (Kaitlyn N. Ryan., Tracey Curwen) (۲۰۱۶) نیز معتقدند مشارکت اجتماعی سبب کاهش خشونت سایبری علیه دانش‌آموزان می‌شود.

دل‌بستگی و پیوند اجتماعی از عواملی است که زنان را کمتر در معرض خشونت در فضای سایبر قرار می‌دهد، زمانی که فرد تعلق خاطر به خانواده و بستگان نزدیک دارد، بیشتر زمان را در کنار آنها خواهد بود و کمتر حضور در فضای سایبر پیدا می‌کند. در واقع

این به معنای کنترلی است که فراتر از خودکنترلی بر روی فرد اعمال می‌شود، خواه این کنترل از سوی خانواده، دوستان و خواه از محل کار و جامعه باشد. میزان وابستگی فرد به اشخاص دیگر در خانواده، محیط و نهادهای اجتماعی هر قدر کمتر باشد احتمال بیشتری دارد که فرد دچار آسیب شود. به نظر هیرشی افراد فاقد این دلبستگی، بیشتر قربانی جرم می‌شوند. از نظر هیرشی مبنای اصلی درونی کردن هنجارها، وابستگی به دیگران است. به تدریج که فرد به دیگران وابسته می‌شود، احتمال بزهکار شدن او بسیار کمتر می‌شود. نخستین وابستگی‌ها و تعاملات با والدین است، و به دنبال آن وابستگی به همقطاران، معلمان، رهبران مذهبی، و سایر اعضای جامعه بروز می‌کند. ری آن و کرون (Kaitlyn N. Ryan., Tracey Curwen) (۲۰۱۶) نیز معتقدند حمایت و دلبستگی و مشارکت سبب کاهش خشونت سایبری علیه دانش‌آموزان می‌شود بنابراین وقتی فرد به فکر انجام رفتار منحرفانه یا مجرمانه می‌افتد، باید خطرات از دست دادن سرمایه‌گذاری قبلی خود در زمینه‌ی رفتار متعارف را در نظر بگیرد. در صورتی که فرد توانسته باشد آوازه‌ی مثبتی از خود بر جای بگذارد، تحصیلات ارزشمندی به دست آورد، خانواده‌ی حمایت‌کننده‌ای به وجود آورد، و یا اعتبار و شهرتی در دنیای تجارت به هم بزند، با نقض قانون ضرر هنگفتی را متحمل خواهد شد. مجموعه‌های اجتماعی که فرد در سرتاسر عمر خود انباشت می‌کند، نشان‌دهنده‌ی ضمانت به جامعه است که این فرد به ارزش‌های متعارف، متعهد است. او با نقض قانون چیزهای بیشتری را از دست می‌دهد. نه تنها فرد با چیزهایی که به دست آمده است، به رعایت هنجارها متعهد می‌شود، بلکه حتی امید به دست آوردن دارایی به طرق متعارف می‌تواند تعهد فرد را به پیوندهای اجتماعی تقویت کند. درگیری دخالت در فعالیت‌های متعارف بیانگر ویژگی درگیر بودن است. هیرشی معتقد است که وقتی فرد درگیر فعالیت‌های متعارف باشد، وقتش به قدری گرفته می‌شود که نمی‌تواند به رفتار انحرافی آمیز کشیده شود. می‌توان نتیجه گرفت که بر مبنای این نظریه هرچه افراد کمتر وابسته، متعهد، درگیر و معتقد باشند "پیوند" آنها با جامعه سست تر است و احتمال کجرفتاری بیشتر خواهد بود.

۸. پیشنهادهای پژوهش

۱. افزایش آگاهی درباره رسانه‌ها عامل مهمی در کاهش خشونت علیه زنان در فضای سایبر است و اگر آموزش از دوران نوجوانی و کودکی آغاز شود نقش بسزایی در کاهش

خشونت علیه زنان خواهد داشت، هرچند این متغیر در پژوهش حاضر بررسی نشده است اما تحقیقات متعددی اهمیت افزایش آگاهی را به اثبات رسانده است. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود آموزش لازم پیش از استفاده از فضای سایبری برای کودکان و نوجوانان صورت گیرد تا کمتر در معرض خشونت قرار گیرند.

۲. یکی از مهم‌ترین متغیر مستقل پژوهش موثر بر خشونت علیه زنان، مشارکت اجتماعی است. مشارکت اجتماعی یکی از اجزاء مهم، سرمایه اجتماعی است که مهم‌ترین آن‌ها، شبکه‌های اجتماعی (گروه‌های اطراف فرد و شبکه‌های مجازی) است. با توجه به این که زنان در جامعه از عرصه‌ی عمومی کمتری برای فعالیت‌های اجتماعی برخوردارند، بیشتر در شبکه‌های اجتماعی به فعالیت می‌پردازند، ولی دولت می‌تواند با افزایش مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های اجتماعی مختلف، زمان حضور در شبکه‌های اجتماعی زنان را کاهش دهد.

۳. با توجه به اهمیت و سهم شبکه‌های اجتماعی در افزایش انزوا و افسردگی پیشنهاد می‌شود تا با فراهم آوردن تسهیلات و آموزش‌های لازم برای ارتباط بیشتر افراد با خانواده فراهم شود.

۴. مراسم و جشن‌های شادی بخش، ایجاد انگیزه برای زندگی، ازدواج، تحصیل و کار به خصوص در جوانان در کاهش ورود به شبکه‌های اجتماعی پیشنهاد می‌شود که مسئولین و برنامه‌ریزان کشور، توجه ویژه‌ای به آن نمایند، زیرا هزینه کردن در این زمینه بسیار کم‌هزینه‌تر از در معرض خشونت قرار گرفتن یک زن است.

۵. جمع‌آوری داده‌های پیمایش و اجرای پرسش‌نامه به‌خصوص در شهرستان‌ها کار بسیار دشواری است. یکی از دلایلی که عموماً عنوان می‌شد بعد از بی‌اعتمادی به پرسش‌گر، عدم تاثیر این گونه کارهای پژوهشی در بهبود وضعیت جامعه است و بنابراین بهتر است از روش‌های کیفی در شهرستان‌ها استفاده شود.

۶. نگرش جامعه به زنان، نگرشی پدرسالارانه است، این نگاه از جهان واقعی به جهان مجازی نیز منتقل شده است و نوعی سلطه مردانگی در فضای سایبری برقرار است. به طوری که زنان با قبول دوستی مردان، اجازه‌ی هر نوع برخوردی را به مردان می‌دهند، بنابراین مانند اکثر شبکه‌های مجازی با نوعی تاخر فرهنگی رو به رو هستیم، یعنی ورود فرهنگ مادی بدون ورود فرهنگ معنوی آن. بنابراین بهتر است در مدارس پسرانه آموزش‌های لازم به پسران جوان و نوجوان داده شود و با فرهنگ دنیای مجازی آشنا شوند.

کتاب‌نامه

- اسلوین، جیمز (۱۳۸۰). اینترنت و جامعه، مترجمین: علی گیلوردی و علی رادباوه، تهران: نشر کتابدار.
- امیرمظاهری، امیرمسعود؛ ایرانشاهی، اعظم (۱۳۸۹). «چالش‌های تعامل اجتماعی زنان ایرانی در فضای مجازی (از دید زنان فعال در فضای مجازی)»، مطالعات رسانه‌ای، سال پنجم، ش ۸.
- آقا میر علی اکبر، مینا (۱۳۹۰)، «بزه دیدگی زنان و کودکان در فضای سایبر»، (کارشناسی ارشد حقوق موسسه آموزش غیرانتفاعی شهید اشرفی)،.
- بازرگان، زهرا ناهید صادقی، غلامعلی لواسانی، مسعود (۱۳۸۲)، «بررسی وضعیت خشونت کلامی در مدارس راهنمایی شهر تهران: مقایسه نظرات دانش آموزان و معلمان»، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره ۳۳، ش ۲.
- بختیاری، افسانه؛ امیدبخش، نادیا (۱۳۸۲). «بررسی علل و آثار خشونت علیه زنان در خانواده در مراجعین به مرکز پزشکی قانونی بابل ۱۳۸۰»، مجله پزشکی قانونی، سال نهم، ش ۳۱.
- باندورا، آلبرت (۱۳۷۶). نظریه‌های یادگیری، ترجمه فرهاد ماهر، شیراز، راه گشا.
- سازمان جهانی بهداشت (۱۳۸۰)، خشونت علیه زنان، ترجمه شهرام رفیعی فر و سعید پارسی نیا، تهران، تندیس.
- ساعی ارسی، ایرج، نیک نژاد، زهرا (۱۳۸۹)، «تحلیل جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان»، فصلنامه علوم رفتاری، دوره دوم، ش ۳.
- سلیمی، علی، داوری، محمد (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی کجروی، قم، پژوهشکده ی حوزه و دانشگاه.
- سلیمی، احسان (۱۳۹۱)، «بزه دیدگی زنان در فضای سایبر»، (پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق دانشگاه تهران).
- شاه قاسمی، احسان (۱۳۸۵)، «مروری بر زمینه‌های تاثیر فضای مجازی بر نظریه‌های ارتباطات»، مجله جهانی رسانه، دوره ۱، شماره ۲.
- شادی طلب، ژاله، کمالی، افسانه (۱۳۸۱). «مشارکت اجتماعی زنان»، زن در توسعه و سیاست، ش ۴.
- جان پرور، محسن، حیدری موصولو، طهمورث (۱۳۹۱). «آسیب شناسی فضای سایبر بر امنیت اجتماعی»، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، ش ۳، سال چهارم.
- جوادیان، رضا (۱۳۸۱). «بررسی پدیده خشونت در خانواده‌های پدر معتاد»، (پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی).
- چلبی، مسعود (۱۳۸۱). «فضای کنش، ابزار تنظیمی در نظریه سازی»، محله انجمن جامعه‌شناسی ایران، دوره چهارم، شماره ۱.
- حسین‌زاده، علی حسین؛ مومبینی، علی؛ فروتن کیا، شهرزاد (۱۳۹۱). «بررسی سرمایه اجتماعی کاربران اینترنتی در فضای سایبر و غیرسایبر (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز)»، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۳.

حیدری چروده، مجید (۱۳۸۹)، «تحلیل جامعه‌جامعه‌شناختی تاثیر رفتار قربانیان خشونت و ارتباط آن با رفتار خشونت‌آمیز علیه آنان»، مجله بررسی مسایل اجتماعی ایران، سال اول، شماره دوم..
دهقان، علیرضا (۱۳۸۴). «قمار بازی اینترنتی»، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ش
پیاپی ۲ و ۳.

دهقانی، مریک، ریاضی کرمانی خدیجه (۱۳۸۱). «بررسی خشونت خانوادگی در خانم‌های باردار و علل مرتبط با آن در بیمارستان‌های شهر کرمان در سال ۱۳۸۱»، (پایان نامه دکتری دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان).

دهقان فرد، رضیه (۱۳۸۳). «بررسی تاثیر انواع روابط در خانواده بر خشونت علیه زنان، مورد شهر تهران»، (پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه الزهراء (ع)).

راوودراد، اعظم (۱۳۸۴). «مسایل اجتماعی زنان در اینترنت»، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره ۱، ش ۲-۳.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نی.

محمدی، فایزه، میرزایی، رحمت. «بررسی عوامل اجتماعی موثر بر خشونت علیه زنان (مطالعه‌ی شهرستان روانسر)». در دسترس در sid.ir (۱۳۹۱).

محسنی، رضا علی (۱۳۸۸). «تحلیل رفتار پرخاشگری و خشونت ورزشی بر رهیافت روانشناختی اجتماعی»، مجله مطالعات جامعه‌شناسی، دوره ۱، ش ۳.

محسنی تبریزی، غلیرضا، رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۱). «سیری در مفاهیم و نظریه‌های خشونت، پرخاش و پرخاشگری به منظور ساخت و ارائه یک مدل علی - توصیفی خشونت در ورزش»، نامه علوم اجتماعی، ش ۱۹.

محسنی، منوچهر و دوران، بهزاد و سهرابی (۱۳۸۵). «محمدهادی بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت (در میان کاربران کافی‌نت‌های تهران)». مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، دوره‌ی هفتم، ش چهار.

مک‌براید، شن (۱۳۹۲) یک جهان، چندین صدا (ارتباطات در جامعه‌ی امروز و فردا)، مترجم: ایرج پاد، چاپ اول، تهران، انتشارات صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران (سروش).

مرکز مشارکت زنان و معاونت اجتماعی وزارت کشور. «نتایج بررسی طرح ملی «بررسی خشونت خانگی در ۲۸ استان» (۱۳۹۳). در دسترس در isna.ir.

یزدخواستی، بهجت (۱۳۸۷). «ارزش‌های پدرسالاری و خشونت علیه زنان»، مطالعات زنان، سال ششم، شماره سوم، زمستان، صص ۵۵-۷۹.

Asch, S. E. (2011). Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgement. In H. Guetzkow (Ed.), Groups, leadership, and men. Pittsburgh, PA: Carnegie Press.

Afou, S. H. (2014). Internet adoption and online behavior among American street gangs: Integrating gangs and organizational theory. *British Journal of Criminology*, 54. (2).

- Akers, R. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Boston, MA: Northeastern University Press.
- Ang, R. P. (2015). Adolescent cyberbullying: A review of characteristics, prevention, and intervention strategies. *Aggression and Violent Behavior, 25*, (۱).
- Barlett, C., & Coyne, S. M. (2014). A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior: The moderating role of age. *Aggressive Behavior, 40*, (4).
- Buckels, E. E., Trapnell, P. D., & Paulhus, D. L. (2014). Trolls just want to have fun. *Personality and Individual Differences, 67*, (۱).
- Beech, A. R., Elliott, I. A., Birgden, A., & Findlater, D. (2008). The internet and child sexual offending: A criminological review. *Aggression and Violent Behavior, 13*(3).
- Bell, David (2001). *An introduction to cyberculture*. USA: Routledge.
- Carroll, E. and Heise, L. (۲۰۰۵) *Researching Violence against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*, Washington DC, United States: World Health Organization.
- Casique L., A. R. F. Furegato (2006). "Violence against Women: Theoretical Reflections", *Rev Lati-am Enfermagem vembro- dezembro*; 14 (6).
- Cyber violence against women and girl (2014). A report by UN broad band commission. Available on: www.googlebook.com.
- Empowering women against cyber violence (۲۰۱۱). 16 January 2011, Accessed on; 20 July 2014 at www.theborneopost.com/2011/01/16.
- Earl, S., Sharp, K. (2012). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books
- Franklin, Z. (2014). Justice for revenge porn victims: Legal theories to overcome claims of civil immunity by operators of revenge porn websites. *California Law Review, 102*(2).
- Galtung, J. (۱۹۹۱). Twenty-five years of peace Research: Ten Challenges and Some Responses, *Journal of Peace Research, 22*, 141-58.
- Guan, S. A., & Subrahmanyam, K. (2009). Youth internet use: Risks and opportunities. *Current Opinion in Psychiatry, 22*(2009)
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behavior in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development, 28*, (2004).
- Schmidt, B. F., & Nice, A. (2002). "Challenging gender-based violence. *Sexual Health Exchange*" 2002, 3. (2002).
- Singh, Jaspreet. (2015). "Violence against women in cyber world: Special reference to India". *International Journal of advanced research in management and Social Science, Vol 4, No 1*, (2015).
- Helder, D. Jaishankar, K. (2010). *Cyber victimization in India, Baselin Suvvey report*, Tamil Nadu: Centre for cyber victim counseling.
- Scobie J. & McGuire, M. (1999) "The silent enemy: Domestic violence in pregnancy" in *British Journal of Midwifery* 7. 259-262.
- Silke, A. Deindividuation, (2001). anonymity, and violence: Findings from Northern Ireland. *The Journal of Social Psychology, 14*, (2).

- Higgins, G. E., Wolfe, S. E., & Marcum, C. (2008). Digital piracy: An examination of three measurements of self-control. *Deviant Behavior*, 29, (8).
- Holt, T. J., Blevins, K. R., & Burkert, N. (2010).. Considering the pedophile subculture online. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 22(1).
- Lane, J. (2016).. The digital street: An ethnographic study of networked street life in Harlem. *American Behavioral Scientist*, 60, (2).
- Lee, E. J. (2006).. "When and how does depersonalization increase conformity to group norms in computer-mediated communication?" *Communication Research*, 33, (6).
- Lowe, S., & Espalogue, D. (2013).. Differentiating cyber bullying from non-physical bullying: Commonalities among race, individual, and family predictors. *Psychology of Violence*, 3, (3).
- Petersom., J. Densley., J. (2017), Cyber Violence: What do we know and where do we from here? *Aggression and Violent Behavior*, No3, available at ScienceDirect.
- Piers., A. (2013).. Who are problematic internet users? An investigation of the correlations between problematic internet use and shyness, loneliness, narcissism, aggression and self-perception. *Computers in Human Behavior*, 29(6).
- Slonje., R., Smith., P., Frisen., A. (2012)¹ "The nature of cyberbullying, and strategies for prevention", *Computers in Human Behavior*, No12, available on: Scienedirect.
- Serkan Volkan Sar, Faith Camadan, (2016)..., "The new face of violence tendency :Cyber bullying perpetrators and their victims", *Computers in Human Behavior*, 59,(6).. Available at ScienceDirect.
- Singh, Jaspreet. (2015)., " Violence against women in cyber world: Special refrence to India", *Internatinal Journal of advanced research in management and Social Science*, Vol4, No1,
- Silke, A. (2001).. Deindividuation, anonymity, and violence: Findings from Northern Ireland. *The Journal of Social Psychology*, 143, (1).
- Ryan., Kaitlyn N. (2013)., Curwen, Tracey., "Cyber-Victimized Students, Incidence, Impact, and Intervention", No.11, Available on :sagepub.com.
- Kopecky., Kamil, Szotkowski, Rene. ,(2016) "Cyber bullying, Cyber aggression and their impact on victim-The teachers", *Telematics and informatics*, No.2,(2016) Available on: www.elsevier.com.
- Kirishan SP. ,(2001)., "Domestic Violence and helpseeking behaviors among rural women", *Famcommunity health*:24(1).
- Whittle, David. B (1997). *Cyberspace: The human dimension*, Newyork, W.H. Freeman and Company.
- Wright, M. F. (2015).. Cyber aggression within adolescents' romantic relationships: Linkage to parental and partner attachment. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(1).
- Vazsonyi, A. T., Machackova, H., Sevcikova, A., Smahel, D., & Cerna, A. (2012). Cyberbullying in context: Direct and indirect effects by low self-control across